

sodobni prozi, kjer je v ospredje postavljena zgodba, je poanta ponavadi še kar jasno izražena. Težave so večje pri sodobni prozi, kjer zgodba ni v ospredju, ampak so v ospredju jezikovni postopki ali kaj drugega. Zlasti pa je težava s prepoznavnostjo poante pri poeziji, tu so interpretacije nebrežne. V otroški in mladinski literaturi je svet marsikdaj poenostavljen, problem tudi, najbrž zato, ker smo mnenja, da je otrokov doživljajski svet manjšega obsega kot svet odraslega. Tudi okolje otroku prilagajamo, ker se nam zdi, da bo razumel samo tisto, kar je v njegovi neposredni bližini. Ampak obstajajo mojstri, ki se do otrok obnašajo povsem odraslo, nič kaj niso prizanesljivi do njih, ne v jeziku ne v temi, obenem pa so tako otroški in otroško prepričljivi, da te kar osupne. Zajčeva Abecedarija je že ena od takih knjig.

Ne znam si seveda predstavljati še marsičesa, recimo sodelovanje med avtorjem besedila in ilustratorjem. Risbe Mojce Osojnik so srčkane in duhovite, ne bom pozabila na test vida, kjer najdemo, namesto antropomorfnih simbolov, ribice vseh oblik in velikosti ... Kako gre to? Je vse njeno ali kakšno stvar predlagate tudi vi?

Z Mojco so naju pravzaprav dobili, oba urednika pri Mladinski knjigi namreč. Od tam naprej je Mojca slikala po svojem, nič se nisva pogovarjala. Pa se mogoče niti ni bilo treba. Sama je narisala v prvi knjigi mrožkov odhod v svet: v morje spušča papirnate ladvice, da bo našel pot domov. Tega ni bilo v tekstu. To je ilustratorska poezija, dodana zgodbi.

Kako pa se vmes godi drugim vašim otroškim junakom? Mojstru Pipu recimo? Res bi bilo škoda, če bi nehal detektirati. Zdi se mi, da mu je bilo posvečene premalo kritiške (če kaj takega pri mladinski književnosti sploh imamo) pa nagradne in podobne pozornosti. Najbž ne moremo reči,

da nimamo žanrske mladinske literature, ampak prav detektivske, sherlockovske pa, po Suhodolčanu, res komaj kaj. Je razlog nesprejetja, morda podcenjevanja žanra kot takega?

Z mojstrom Pipom je tudi zanimiva zgodba. Jaz sem imel mojstra Pipa kot starejšega možaka, ilustrator Damijan Stepančič je narisal pa poba. In ko sem šel še enkrat skozi besedilo gledat, ali res ni kje naravnost povedano, koliko je pravzaprav star, sem odkril, da res nikjer. In je ostal deček. Kar se pa slovenskih mladinskih kriminalk tiče – mislim, da jih je kar za kak ducat diplom, če ne še za kaj več. Je pa žanr kot žanr vedno porinjen malo na obrobje, najbrž zato, ker mora uresničevati neko shemo, če hoče žanr biti. Mora biti do neke mere šablonski. Ampak šablonski je tudi sonet, pa kaj je iz njega naredil Milan Jesih!

Petra Vidali

EDINA VEČNOST, KI NAM JE NA VOLJO

Bina Štampe Žmavc: »Zdi se mi, da se prostor slovenske mladinske književnosti oži in fokusira na eno samo predvidljivo temo.«

Res ne bi mogli reči, da vaše prejšnje knjige niso lepe, zmeraj so so uredniki potrudili, da je bila vaša poetičnost primerno ilustrirana. Ampak za letošnjo večernico nominirani Pogašeni zmaj je vseeno nekaj posebnega. Slovenski ilustratorji sicer pogosto pospremljajo prevedene pravljice, slovenske pa zelo redko dobijo tuje ilustratorje. Ste zadovoljni, kajne?

Bilo bi seveda popolno sprenevedanje, če bi trdila, da s knjigo Pogašeni zmaj nisem zadovoljna. Kot bi bilo sprenevedanje trditi, da sem bila zadovoljna z vsemi

knjigami – velikokrat sem bila nezadovoljna in celo razočarana. Sicer pa so pravljice prvenstveno za branje in poslušanje, zato me recimo ni prav nič motilo, da so bile Ukradene sanje knjiga pravljic brez ilustracij. Bolj bi me motilo, če bi bila knjiga v full coloru, a neustrezno ilustrirana. Kot otrok sem imela najraje s preprosto črtno risbo ilustrirane knjige. Ob njih sem lahko po mili volji sanjari la daleč čez obzorje knjižnega formata. Seveda pa mi je jasno, da zdaj živimo v izrazito vizualnem svetu, kjer kaj takega skorajda ni več mogoče. Ob tem bi rada omenila tudi tisto drugo, pogostokrat zamolčano plat, ko govorimo o ilustriranih knjigah: finančno plat namreč in prav ta je nazadnje tista, ki odloči o ilustracijah in ne ilustracijah, o črno-belem in barvnem, o platnicah, formatu in tako dalje. Res, Pogašeni zmaj je imel srečo ...

Morda veste, kakšen je bil proces dela? Je urednica izbrala ilustratorje po predvidenih afinitetah? Se pravi, je izbrala potrjeno pravljíčne, mehke, mehkošapaste ilustratorje ali pa je bil začetni izbor širši, pa so se potem ilustratorji odločili za vaše pravljíce po svojih afinitetah?

Celotna zamisel knjige, vključno z izbiro ilustratorjev, je delo gospe Marjetke Dolinšek, seveda pa sva ob tem konstruktivno sodelovali. Pri izbiri ilustratorjev je ne majhno vlogo igralo dejstvo, da je založba ilustratorje tudi osebno poznala. Kljub temu pa je knjiga od oddaje teksta dalje nastajala skoraj tri leta. Ker so ilustratorji iz vseh koncev Evrope, se je bilo treba posebej angažirati, usklajevati, pripraviti prevode, upoštevati afinitete ilustratorjev in imeti pri tem v mislih lepo zaokrožen izdelek. Posebej sem se veselila ilustracij Josefa Wilkona – pred leti sem za Epto prevedla njegovega Volkca, zato sem seveda dobro vedela, kdo je, in kaj pomeni v svetovni ilustraciji. A prav tako ljubi so mi tudi vsi drugi – Dani, Kamila, Schuberti, Lobato.

Prostor slovenske mladinske književnosti se kar naprej širi. Kvantitativno, torej v širino, pa tudi znotraj te zmeraj večje bere se odpirajo novi prostori: novi žanri ali novi problemi, ki jih obdelujejo stari žanri. Pravljíc pa ni več, kot jih je bilo, manj jih je. Je danes težko pisati pravljíce?

Ne vem, morda pa je kaj narobe z mano, a zdi se mi, da se prostor slovenske mladinske književnosti oži in fokusira na eno samo predvidljivo temo. Sicer pa se podobno dogaja tudi v svetu. Je mladinska književnost sploh še smiselna in mogoča, kje je ločnica med odraslo in mladinsko literaturo in ali je sploh še vidna? Kje pri vsem tem je otroška literatura? Je vse skupaj le manipulacija odraslih, ki imajo moč odločanja v svojih rokah? Naš svet postaja namreč svet popolnega nadzora, piramida z očesom zgoraj, vsevidna in vsevedna, ki odloča namesto nas. Kar pa se tiče pravljíc – zdi se mi, da je zmeraj pravi čas zanje, upošteva je znani Einsteinov citat o pravljicah, pa danes še prav posebej! – Ta svet namreč licitira samo za pametne otroke. – V okviru dovoljene pameti seveda! – In tukaj je ta čer – čer pravljíc, saj te že po definiciji neubogljivo limitirajo v neskončnost nezavednega in neotipljivega, sedem tančic odkrivajočega sveta ...

Za vas ostajajo pravljíce, nasprotno, domala edini žanr. (Tudi če jih zvabite v verze.) V njih res ne manjka elementov sodobnosti in niti najmanj ne sodobnih problemov, a način reševanja le-teh ostaja pravljíčen, utopičen. So komentar, a ne želijo prestopiti meje.

V pravljici junak zmeraj prestopi mejo, čarni ris, in tako začne delovanje – čeprav seveda v okviru pravljíčnega žanra. Zato se mi zdi, da skupaj z junakom prestopa meje tudi avtor. Nikoli nisem imela občutka, da bi bile moje pravljíce posebej pravljíčne – v navidezni pravljíčnosti preži bolečina, grenčina, čeprav tu in tam

garnirana s humorjem. Če sem bolj konkretna – v pravljici Kdo bo mami povedal pravljico se skriva vsa bolečina otroštva in odraslosti, ki se v starosti tako tragično približa nemoči otroštva; v Košastki Katki boli nepreklicno spoznanje, da drugačnost ni zaželena, in da je svet pošasti manj pošasten kot svet ljudi! Pravljica je intriganten in zelo precizen žanr, čeprav je v času na videz popolnoma neomejena – edina večnost, ki nam je na voljo.

Mejo vseeno prestopate tudi na drugačne načine. Vaše Cesarjeve preobleke, ki smo jih v pretekli sezoni videli v mariborski Drami, naredijo iz Andersenove pravljice (ki podmeno seveda vsebuje) politično satiro oziroma satiro o goloti oblasti.

Cesarjeve preobleke so dramski tekst za odrasle, a ni prav nič narobe, če jih gledajo tudi otroci. Sicer pa so tudi teksti za otroke in mladino večplastni, ali bi vsaj morali biti.

Vas je kdaj zamikal bolj popularen spoprijem s kakšnim od problemov našega časa? Mislim seveda na trend mladinskih romanov z akutnimi problemi?

Sem v nenehnem spopadu s tem časom, vsako uro dneva in noči se spopadam z njim, da si upam preživeti. Ne vem, če mi literatura pri tem kaj pomaga ali od-maga, a zaenkrat vztrajam. Nočem trditi, da se v mojih predalih ne skriva kaj še neodkritega, morda celo osupljivega, če bi kdaj prišlo na dan. Popularnega pa gotovo ne, prav tako tudi nič takega, kar bi reševalo akutne probleme sveta. To prepuščam za to usposobljenim službam. Mislim namreč, da bralci pričakujejo od piscev predvsem kvalitetno literaturo, čeprav se lahko tudi motim. A kakor koli že, literatura zmeraj nastaja zdaj, iz tega živega trenutka, v katerem pišem, kajti samo ta mi je na voljo.

Pravljice so večne in imajo večno publiko, a kvantitativno se ta vseeno najbrž ne

more meriti s publiko popularne mladinske literature. V intervjuju ob eni vaših prejšnjih nominacij za večernico (vaša kakovost ne niha) ste se pritoževali nad nemogočim položajem avtorja vašega kova v slovenskem založniškem prostoru. Se je situacija od takrat kaj spremenila, izboljšala? Morda je kaj rešila uvedba knjižničnega nadomestila?

Uvedba knjižničnega nadomestila je odkrila vsaj to, da nisem tako zelo nebran avtor, za kakršnega sem vsesplošno veljala. Če k temu prištejem dejstvo, da pravzaprav nisem bila nikoli posebej in, medijska osebnost ali kako drugače reklamirana, to niti ni tako malo.

Petra Vidali

KRIČIM V SVOJIH KNJIGAH, A VEČINA JE ŠE VEDNO GLUHA

Janja Vidmar: »Mladinski romani so krasen štoparski vodnik po najstniški galaksiji, samo problem je, ker odrasli ne štopajo več.«

Bili ste že nagrajenka večernice za leto 1998, za knjigo Princeska z napako, zgodbo o begunčici Fatimi in njenih travmah v tujem okolju. Z letošnjo nominirano knjigo Prijatelja jo veže tematska popkovina: obe obravnavata tabuizirane teme drugačnosti, ksenofobnosti, verske nestrpnosti. Nagovarjata pa različne starosti otrok. Kako vidite to vzporednico? Prijatelja sem pisala za bistveno nižjo starostno stopnjo, kar je zahtevalo posebne literarne prijeme – poenostavljenost teksta, ki mi je povzročala probleme zaradi moje gostobesednosti. Ne vidim kakih paralel med tema tekstoma, v Princeski je v ospredju vojna tematika, medtem ko sem se v Prijateljih kot avtorica vpletla v večer dvom o tem, kaj vera sploh je.